

PAPER DETAILS

TITLE: DİL EDİNİMİNDE ÖNE ÇIKAN KURAMLAR: ANALİTİK YAKLAŞIM

AUTHORS: Osman AKTAS, Luay Hatem YAQOOB

PAGES: 45-58

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1550808>

DİL EDİNİMİNDE ÖNE ÇIKAN KURAMLAR: ANALİTİK YAKLAŞIM

FEATURED THEORIES IN LANGUAGE ACQUISITION: AN ANALYTICAL APPROACH

Osman AKTAŞ* & Luay Hatem YAQOOB**

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
 Geliş: 02.02.2021	<p>Dil, hayatın bütün alanları ile ilgili bilgi edinmenin ve bireyler arası iletişimin sağlanmasında temel görevlerden birini yerine getiren en önemli araçlardan biridir. Bilgi, duygu ve düşünceleri şekillendiren ve filozofların hikmet olarak isimlendirdikleri bilgelige ulaştıran unsurların en önemlilerinden biri dildir. Dil olmaksızın insanların bilimsel faaliyetleri sürdürmesi mümkün değildir. Çünkü dil, önceki kuşaklardan aktarılan bilimsel mirası sonraki kuşaklara aktaran önemli araçtır. Ayrıca zaman, bilimsel ve kültürel gerçeklik, dil olgusuna duyulan gereksinimi zorunlu kılmaktadır. Bundan dolayı dil eğitimi ile ilgili ve dil ediniminin en etkili ve en iyi yollarına dair yapılan araştırmalar büyük bir önem kazanmaktadır. Bu araştırma, dil edinimi ve dil öğretimi olgusuna ve bu iki olgu arasındaki farka değinmektedir. Ayrıca konusu dil edinimi olan en önemli kuramları ve dil edinimi alanında araştırmaları bulunan dil felsefecilerinin bu konudaki görüşlerini de ele almaktadır. Dil edinimi konusunda doğuştancılık, çevresel, davranışsal, etkileşimsel, yapısalcı ve bilişsel kuram olmak üzere altı kuramın öne çıktığı görülmektedir. Bu kuramlar, dil edinimi konusunda doğuştan gelen yetiler, çevre, taklit ve tekrar, içsel ve dışsal etkenlerin etkileşimi, bilişsel deneyimler, dilsel yeterlilik ve potansiyelin hayata geçirilmesi gibi farklı kavramları merkeze almışlardır. Bu çalışmada, dil edinim kuramları ve onların dayandıkları temel kavramlar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.</p>
 Kabul: 29.03.2021	
Anahtar Kelimeler: <i>Dil edinimi kuramları, dil felsefesi, dil gelişimi, dil öğrenimi, dil çevresi.</i>	
Araştırma Makalesi	
ARTICLE INFO	ABSTRACT
 Received: 02.02.2021	<p>Language is one of the most important tools that help obtain information about all areas of life and provide communication among individuals. Language is imperative elements that shape knowledge, feelings and thoughts and lead individuals to wisdom. It is not possible for people to pursue scientific activities without language. Because language is a significant tool that pass down the scientific heritage from previous generations to the next generations. In addition, time, scientific and cultural reality necessitate the need for language. Therefore, research on language education and the most effective and efficient ways of language acquisition gains great importance. This research discusses language acquisition and language teaching and addresses the difference between these two phenomena. This study also delves into the most important theories of language acquisition and the views of language philosophers, who have conducted researches in the relevant field. Six theories on language acquisition, namely nativist, environmentalist, behaviorist, interactionist, structuralism and cognitive linguistics, shine through in the literature in this regard. These theories revolve around different concepts such as inherent skills, environment, imitation and repetition, interaction of internal and external factors, cognitive experiences, linguistic competence and realization of potential in language acquisition. In this study, comparisons have been made among language acquisition theories and their basics on which concepts they rely.</p>
 Accepted: 29.03.2021	
Keywords: <i>Language acquisition theories, language philosophy, language development, language learning, linguistic environment.</i>	
Research Article	

* Sorumlu yazar (Corresponding author), Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Ankara / Türkiye. E-mail: osman.aktas@asbu.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9217-6171>.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Ankara / Türkiye. E-mail: luay.hatem@asbu.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8518-0148>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To site this article (APA):

Aktaş, Osman-Yaqoob, Luay Hatem (2021). "Dil Ediniminde Öne Çıkan Kuramlar: Analitik Yaklaşım". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (1): 45-58. DOI: <http://dx.doi.org/10.37999/udekad.873006>.

Extended Abstract

Language acquisition is a natural process that occurs spontaneously and is not the product of a conscious and purposeful effort. The language learned without any effort, especially the mother tongue, is the natural result of the language acquisition process. Children's learning of their mother tongue is the best example of language acquisition.

This research touches on the phenomenon of language acquisition and language teaching and the difference between these two phenomena. The main differences between language acquisition and language learning can be summarized as follows:

- 1- Language acquisition is a stage that takes place before language learning.
- 2- Language acquisition occurs unwittingly and spontaneously, while language learning requires consciousness, understanding, comprehension and effort.
- 3- Language acquisition does not require pre-preparation and program, while language learning takes place as the product of a planned and programmed effort.
- 4- While the language acquired through language acquisition is accepted as the basic/original language, the language learned through language learning, the second, third, etc. language is accepted.
- 5- Language acquisition refers to an undesigned process, while language learning refers to a process designed.

This study also addresses the most important theories of language acquisition and the opinions of linguistic philosophers who have research in the field of language acquisition. It is seen that six theories stand out in language acquisition: innateness, environmental, behavioral, interactive, structuralist and cognitive theory. In this study, comparisons were made between the theories of language acquisition and the basic concepts on which they are based.

The theories discussed in this research are mostly focused on the first language or mother tongue acquisition. It is inconceivable that these views are completely independent of the acquisition of a second language. Accordingly, we believe that the theories of language acquisition mentioned in the research can also be used in foreign language education. In the creation of learning models in foreign language education, we think that using the assumptions of language acquisition theories can contribute positively to the quality of education.

The mainstay of the theory of innateness from the theories of language acquisition is the idea that each individual has the ability to acquire language from birth. According to this theory, the most important aspect of language acquisition is the ability of the individual to acquire/learn the language he/she was born with. The impact of the environment is very limited. In contrast, the element that environmental theory centers on language acquisition is the environmental factor. According to environmental theory, the environment is the element that shapes the nature of the individual's language acquisition. It is seen that the theory of congenitality almost ignores environmental factors and does not match the existing findings and results. So much so that the theory of innateness cannot explain why individuals who grow up in different sociocultural circles have different language acquisition qualities. The children of educated and reading parents and parents with low levels of education and who do not have the habit of reading books may have different language acquisition qualities. In fact, this difference is manifested in the vocabulary. Environmental theory, on the other hand, cannot explain why two brothers who grew up in the same family environment have different language acquisition qualities. In both theories, it is seen that the interests and orientations of individuals are ignored.

Behavioral theory, which tries to explain language acquisition with imitation and repetition concepts, is far from the concept of innateness, which states that language acquisition is realized by innate abilities. The fact that the imitation action naturally requires an environment indicates that there is a common or similar aspect between behavioral theory and environmental theory. We believe that behavioral theory's treatment of language acquisition as a purely physiological phenomenon, ignoring the guiding element in language acquisition, cannot contribute much to the creation of effective learning models in foreign language teaching.

It can be said that interactive theory approaches the subject more comprehensively than the previous three theories. Because language acquisition in interactive theory can be explained by the combination of innate abilities and environmental factors. What we think is lacking in this theory is that this theory sees language as a kind of tool for social relations. However, there are deeper and more complex dimensions of language than fulfilling the task of carrying out social relations.

Structuralist theory opposes this thesis of behavioral theory, which suggests that language acquisition occurs through imitation and repetition. On the contrary, it suggests that language acquisition occurs through individual and intrinsic experiences. At first glance, it can be considered that both theories center on the individual in the acquisition of languages. However, the phenomenon of imitation and repetition suggested by behavioral theory can also occur without cognitive actions that distinguish man from other living things. Language acquisition has a more complex structure than the act of climbing a tree and plucking apples. Therefore, it is a process that is too wide to narrow the boundaries with the concepts of imitation and repetition. Towards the end of the 20th century, we think that structuralist theory is more effective in foreign language teaching than behavioral theory, given that behavioral theory in education is not widely accepted and instead student-centered education is adopted.

Cognitive theory, just like the theory of congenitality, reduces the ability of the individual to acquire languages from birth; however, what distinguishes this theory from the theory of innateness is that it distinguishes between linguistic proficiency and the use of language. According to cognitive theory, each individual has the ability to potentially acquire languages, but this potential does not come to life in the same way in everyone. On the other hand, the claim that cognitive theory has an active role in language acquisition reflects the similar point between this theory and structuralist theory. One of the highlights of cognitive theory is that the environment has no significant impact on language acquisition. In this respect, cognitive theory is completely separated from environmental theory.

Giriş

Kadim zamandan beri dil ile ilgili meseleler, insanoğlunun ilgisini çekmiştir. Dillerin kökeni, ilk konuşulan diller ve akraba dillerin hangileri olduğu konusu, eskiden beri insanlığın ilgi odağında olmuştur. M.Ö VII. yüzyılda Mısır kralı Psammetik, dünyada konuşulan dillerin en eskisinin hangisi olduğu konusunda deneyler yaptırmıştır (Aksan 2015: I/16).

Eski Hint'te dini metinler olan *Veda*'ları doğru anlamak için, Eski Yunan'da da felsefenin ve felsefî tartışmaların aracı olduğu için dil ile ilgili araştırmaların yapıldığı bilinmektedir.

Dil merkezli merak ve araştırmaların ilgi odağında olan bir diğer husus ise dil edinimi konusudur. Dil edinimi konusu, ana dil edinimi ve yabancı dil edinimi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmada, ana dil edinimi ile ilgili ön plana çıkan bazı görüşler, altı kuram başlığı altında ele alınacaktır. Bu çerçevede doğuştancılık, çevresel, davranışsal, etkileşimsel, yapısalcı ve bilişsel kuramlarına yer verilecektir. Bu kuramların her biri, ana dil edinimine etki eden en önemli etkenler hakkında farklı görüşler ileri sürmüştür. Bu görüşlerin bazıları arasında benzerlik varken, bazıları tamamen birbirinden farklıdır. Kuramlar arasında tespit edilen benzer ve farklı yönleri de değinilecektir.

1. Dil Edinimi ve Dil Öğrenme Kavramları

Dil edinimi kavramına geçmeden önce dil kavramının tanımına özet bir şekilde değinmek yararlı olacaktır. Dil kavramına dair yapılan en meşhur tanımlardan biri, İbn Cinnî'nin (ö. 392/1002) yaptığı tanımdır: "*Dil, her milletin amaçlarını kendisiyle ifade ettiği seslerdir*" (İbn Cinnî [t.y.]: I/34). İbn Manzûr'un (ö. 711/1311) dil tanımı ise şöyledir: "*Dil, bir milletin amaçlarını kendisiyle ifade ettiği kelimelerdir*" (İbn Manzûr 1993: XV/251-252). Doğan

Aksan'a göre dil, insanın “*duygularını, düşüncelerini, isteklerini bütün incelikleriyle açığa vurmasına, yaşamını sürdürebilmesine olanak sağlar*” (Aksan 2015: I/11) . Ferdinand de Saussure (1857-1913) ise dil kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “*Dil yetisinin sosyal ürünü ve herhangi bir toplumun bu yetiyi hayata geçirmek için bireylere yardım etmek amacıyla üstlendiği zorunlu gelenekler grubudur*” (de Saussure [t.y.]: 27).

Dil edinimi, kendiliğinden gerçekleşen doğal bir süreç olup, bilinçli ve maksatlı bir çabanın ürünü değildir. Başta ana dil olmak üzere, herhangi bir çaba göstermeksizin öğrenilen dil, dil edinimi sürecinin doğal sonucudur. Dil ediniminde kişi, dili doğal ortamında edinir. Dil edinimi, planlı ve programlı bir öğrenmenin sonucu değildir. Çocukların ana dillerini öğrenmeleri, dil edinimine verilebilecek en iyi örnektir. Çünkü çocuklar, ana dillerini herhangi bir eğitim almadan edinirler (Behensâvî [t.y.]: 3). Bazı araştırmacılar, bu durumu, Allah'ın çocukları herhangi bir dili kısa bir sürede öğrenebilecek yetilerle donattığı düşüncesine dayandırmaktadırlar (Mansûr 1982: 102).

Dil öğrenme veya dil öğrenimi ise, dil ediniminden farklı olarak bilinçli bir eyleme dayanmaktadır. Ayrıca dil öğrenimi, öğrenme yaşı olarak adlandırılan beş yaşında başlamaktadır. Dil öğreniminde kişi, öğretene tarafından tasarlanmış bir program çerçevesinde dil öğrenme süreci ile ilgili gereksinim duyduğu bilgileri almaya başlar. Kişi, beş yaşından sonra dilin farklı boyutları ile ilgili bilinç düzeyini geliştirmeye başlar. Bu durum ise, dil öğrenen kişinin dili anlama durumuna işaret etmektedir. Kuşkusuz dil öğreniminde öğreticinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Öğretici, öğrenenin düzeyine ve algılama yetisine göre belirleyeceği farklı ve yaratıcı yöntemlerle, kişiye dil öğrenme yolunda büyük katkılar sunacaktır. Göz ardı edilmemesi gereken en önemli hususlardan biri ise, öğrenmenin merkezinde kişinin çaba ve gayretinin bulunduğu (Abdusselam 2012: 102).

Dil edinimi ile dil öğrenimi arasındaki temel farklar şu şekilde özetlenebilir:

- 1- Dil edinimi, dil öğreniminden önce gerçekleşen bir aşamadır.
- 2- Dil edinimi, farkında olmadan ve kendiliğinden gerçekleşirken, dil öğrenimi bilinç, anlama, kavrama ve çaba gerektirir.
- 3- Dil edinimi, ön hazırlık ve program gerektirmezken, dil öğrenimi planlı ve programlı bir çabanın ürünü olarak gerçekleşir.
- 4- Dil edinimi yoluyla edinilen dil, temel/asıl dil kabul edilirken, dil öğrenme yoluyla öğrenilen dil, ikinci, üçüncü vs. dil kabul edilir.
- 5- Dil edinimi, tasarlanmamış bir sürece işaret ederken, dil öğrenimi, tasarlanmış bir sürece işaret eder.

2. Dil Edinimi Kuramları

Psikoloji bilimi uzmanları ve dil felsefecileri, dilsel gelişim ile ilgili birçok kuram ortaya koymuşlardır. Her bir kuram, dil ediniminin belirli bir boyutuna yoğunlaşmış olsa da, teorisyenlerin büyük bir kısmı, çocuklarda dil edinimi ile ilgili biyolojik bir hazır bulunuşluk ve yeteneğin olduğu konusunda görüş birliğine sahiptir.

Araştırmanın bu kısmında dil edinimi ile ilgili olan kuramların en belirgin olanlarını ele almaya çalışacağız (Kasım-Ensâ 2000: 59; Güvendir-Yıldız 2014: 45-60).

2.1 Doğuşancılık kuramı

Bu kuram için biyolojik, fitrî ve doğuşancılık gibi farklı isimlendirmeler söz konusudur; ancak hepsi temelde bu kuramın en önemli temsilcilerinden biri olan Chomsky'nin görüşlerine dayanır. Ayrıca bu kuram, kökleri Descartes'e kadar uzanan zihinsel eğilim düşüncesine kadar uzanmaktadır ki bu düşünceye göre insan, doğuştan konuşma ve dil üretme yeteneğine sahip olup (Ğalafân [t.y.]: 5) konuşmayı öğrenmek için fazlaca akla ihtiyaç duymaz (Descartes 1985: 261). Bu doğrultuda Sokrates, genç bir kölenin, eğitim almadığı halde matematiksel hesap yapmayı bildiğini ifade eder. Öte taraftan bu kuramın temellerini Platon'a dayandıran görüşler de mevcuttur (İsmail 2017: 82). Platon, nefsin insan bedenine yerleşmeden önce Tanrı'nın zatında olduğunu ve bilginin hatırlama, bilmemenin ise unutma olduğunu ifade eder. Platon'un bu görüşünün hocası Sokrates'in zikredilen görüşünü destekler nitelikte olduğu ileri sürülür. Platon, hocasının bu görüşünü şu şekilde yorumlar: Aslında gençte matematiksel hesap yapma bilgisi vardı. Sokrates'in yaptığı, potansiyel olarak bulunan bu bilgiyi açığa çıkarmaktır. (Chomsky 1990: 16). Chomsky de bu noktadan hareketle, bilginin fitrî bir özellik olduğunu ve genetik olarak sınırlanmış biyolojik hazırlığın bir parçası olduğunu ileri sürer (Chomsky 1990: 17).

“Chomsky, çocuğun çevresinde maruz kaldığı dilin yeterli düzeyde uyaran içermediğini ve bu yüzden sahip olduğu donatılar sayesinde çocuğun maruz kaldığı dilin karmaşık yapılarını edinebildiğini belirtmiştir” (Güvendir-Yıldız 2014: 49). Yine Chomsky'e göre her insanda doğuştan dil öğrenme yetisi vardır ve bu yeti, belli bir zaman veya mekânla sınırlı değildir. Yani insanlık tarihi boyunca bütün insanlar bu yetiyle dünyaya gelmişlerdir. Ayrıca insanı diğer canlılardan ayıran, bu yetidir (Chomsky 1990: 17).

Chomsky, dil olgusunu yorumlama konusunda yaratıcı katkılarda bulunmuştur. Chomsky'nin sunduğu bu katkı, dildeki cümlelerin yapı ve terkîb olmak üzere iki düzeyinin bulunduğu düşüncesinde özetlenebilir:

1- Derin Yapı (Deep Structure): Derin yapı, cümledeki kelimelerde gizli bulunan anlam veya düşünceyi temsil eder. Cümlelerin diğer yönünü veya düzeyini temsil eden husus ise anlamada veya kavramada gizli olup öğrenilmesi için belli bir süreye gereksinim duyar.

2- Yüzeysel Yapı (Surface Structure): Yüzeysel yapı, kelimelerin bir araya gelerek oluşturduğu cümleyi temsil eder. Bundan dolayı Chomsky'nin söz konusu kuramı, dönüşümsel kurallar kuramı adıyla anılmıştır (Daoud 2012: 6).

Bu kuramla ilgili olarak Chomsky, dillerdeki benzerliğin derin terkîb düzeyinde, farklılıkların ise yüzeysel düzeyde meydana geldiğini ifade etmiştir. Buna ek olarak Chomsky, çocuklarda dil ile ilgili olarak bir dizi içsel kuralların bulunduğu ve bu içsel kurallarla derin düzeyden yüzeysel düzeye veya yüzeysel düzeyden derin düzeye geçebildikleri kanaatine sahip olmuştur (Hassânî 2009: 95).

Özet olarak doğuşancılık kuramına göre çocuk, dil edinimini gerçekleştirecek donatılarla ve doğuştan kendisinde var olan dilsel tümel kurallarla dil üretimine yatkın bir şekilde dünyaya

gelir. Çocuk, doğuştan edindiği dilsel becerilerle içinde bulunduğu dilsel çevredeki cümleleri ve yapıları çözümleyebilir ve daha sonra anadilindeki gramatikal sisteme göre onları yeniden şekillendirebilir. Anadilindeki cümleleri ve yapıları çözümleyebilecek ve onları farklı biçimlerde şekillendirebilecek düzeye ulaşan çocuk, alışkın olmadığı dilsel yapılarla etkileşime geçebilme yetkinliğine de ulaşmış olur.

2.2 Çevresel (sosyokültürel) kuram

Çevrenin, dil edinimine doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. Dilbilimcilerin önemli bir kısmına göre doğal dilsel çevre, karşılıklı iletişim ve bilgi aktarımının içerik ve yapısının şekillenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bu kurama göre, çocuğun içinde bulunduğu sosyokültürel çevrenin, dil edinimine doğrudan etkisi vardır. Ayrıca çevrenin uygunluğu ve çevresel sorunların azlığı, çocuğun etkin bir şekilde dil edinmesini sağlar.

Çevresel kuramın en önemli temsilcilerinin Jean Piaget ve Lev Vygotsky olduğu söylenebilir. Piaget'e göre dil, çocukluk döneminde gelişen semboller sisteminden ibarettir ve çocuğun çevreyle kurduğu fiziksel etkileşim sırasında edindiği bilgileri açıklamak için kullanılır (Lightbown-Spada 2013: 25). Sosyokültürel kuramın bir diğer önemli temsilcisi olan Vygotsky ise dil ediniminin sosyal etkileşim yoluyla gerçekleştiğini ifade eder. Vygotsky'e göre, çocuğun çevresiyle olan etkileşiminin dil ediniminde önemli bir yeri bulunur ve hem dil edinimi hem de dil gelişimi sosyal bir bağlamda oluşur (Cameron 2001: 6; Güvendir-Yıldız 2014: 18).

Willard Van Quine, dilin sosyal sanat olduğunu ve neyin ne zaman söyleneceğinin bilgisinin, kişiler arası ilişkiler yoluyla açığa çıkan ipuçlarından elde edildiğini ifade eder (Quine 1960: IX). Bunun yanı sıra Quine, kelimenin iki aşamada öğrenildiğini, birinci aşamanın kelimeyi oluşturan seslerin öğrenilmesi, ikinci aşamanın ise kelimenin ne şekilde kullanılacağını öğrenilmesi olduğunu ifade eder. Quine'e göre her iki aşama da çevresel etkileşimle gerçekleşir (Quine 1970: 4-5).

Bu kurama göre çevrenin etkisi sadece anadil edinimi ile sınırlı olmayıp ikinci dil öğreniminde de etkilidir. Bu kurama göre ikinci dilin doğal dilsel çevrede öğrenilmesi, yapay çevrede öğrenilmesinden daha etkilidir. Ayrıca ikinci dilin eğitim dili olarak kullanılma oranı arttıkça dilin daha iyi öğrenileceği ifade edilmiştir (Hûlî 2002: 65).

Çok kültürlü ve dilli toplumlarda birden fazla dille de eğitim yapıldığı bilinmektedir. Bu durum İngilizcede language immersion kavramıyla ifade edilmektedir. Modern dönemde birden fazla dille eğitim yapma olgusunun büyük önem kazandığı görülmektedir. İbn Haldun (ö. 808/1406), bahsi geçen yöntemle yapılan eğitimin önemini vurgulayanlardan biridir. Bu eğitim modelinde kişi, ana dilinin dışındaki bir dille eğitim alır. Böylelikle çok fazla dinlemeye maruz kaldığı için dil becerisi gelişir. Bu durum ise dil ediniminde veya dil öğreniminde çevresel etkenin önemini ortaya çıkarmaktadır. Language immersion yönteminde kişi, eğitim aldığı dili aynı zamanda içinde yaşadığı toplumda da duyar ve kullanır. Kişi, ana dili olmayan dile hem okulda hem de okul dışında maruz kaldığı için dil becerisi doğal bir şekilde gelişecektir. Aynı zamanda dil ediniminde tekrarın önemli bir işlevi yerine getirdiği de

bilinmektedir. Kişi hem okulda hem de okul dışında dinleme, okuma, konuşma ve yazma düzeyinde dili tekrar edeceği için dil becerisi gelişecektir (Sâbit [t.y.]: 13).

Özet olarak sosyokültürel kuram, dil ediniminde çevrenin önemine vurgu yapmaktadır. Bu kurama göre dil edinimini şekillendiren en önemli unsur, çevre unsurudur. Çevre, dil edinimine elverişli olduğu ölçüde dil edinimi daha hızlı ve daha kaliteli bir şekilde gerçekleşir.

2.3 Davranışsal kuram

Davranışsal kuram, 20. yüzyılın ortalarında bu kuramın geliştirilmesine öncülük eden bilim insanlarının geleneksel psikoloji bilimine karşı gerçekleştirdikleri akımla birlikte ortaya çıkmıştır. Dilsel davranışın dil ediniminde edinilen/kazanılan ilk aşamayı temsil ettiği düşüncesi, bu kuramın dayandığı en temel noktayı ortaya koymaktadır. Bu kurama göre çocuk, ilk çocukluk yıllarında çevresinde bulunan kişileri taklit etmek ve onlardan aldıklarını tekrar etmek suretiyle dil edinir. John B. Watson'un oluşturduğu davranışçılık yaklaşımının, dil ediniminde davranışsal kuramın temelini oluşturduğu düşünülmektedir (Demirci 2010: 65). Davranışsal kuramcılara göre dil, çocuğun sahip olduğu bir obje değil, bilakis hayata geçirdiği, tatbik ettiği bir objedir. Bu kurama göre dilsel davranış, taklit ve pekiştirme yoluyla edinilir. Yine bu kurama göre çocuk, dil edinmeye başladığı ilk dönemde olumsuz öğrenmeye başlar. Bunun nedeni ise çocuğun belleğinin henüz yeterli dilsel verilerle donatılmamış olmasıdır. Yeterli düzeyde dilsel veri bellekte yer edinmeye başladıktan sonra çocuk, olumlu dil edinme aşamasına geçer.

19. yüzyılın ilk yarısında deneyselcilik, ABD ve İngiltere bilim dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Deneyselcilik düşüncesine göre organizmadaki girdi ve çıktılar, deneysel bir yolla gözlemlenebilir. Dil biliminde dil ve deney düşüncesini uygulayan dилcilerin başında Leonard Bloomfield gelmektedir. Bloomfield'e göre "*dili inceleyen bilimsel bir teori, fiziksel olarak ölçülemeyen veya doğrudan gözlemlenemeyen tüm verileri reddetmelidir*" (Demirci 2010: 23).

Davranışsal kuramın ifade ettiği dil, taklit ve pekiştirme yoluyla öğrenilir düşüncesi, dilin doğuştan gelen yetilerle edinildiğini ifade eden doğuştancılık kuramından ayrılır. Davranışsal kuramın dil ediniminde merkeze koyduğu unsurlardan biri olan taklit işleminin gerçekleşmesi, doğal olarak bir çevreye gereksinim olduğu sonucunu doğurur. Bu yönüyle dil ediniminin ana eksenine çevre unsurunu koyan çevresel kuram ile davranışsal kuram arasında bir yönüyle benzerlik olduğu söylenebilir.

2.4 Etkileşimsel kuram

Şimdiye kadar bahsi geçen dil edinimi kuramları arasında konuya en kapsamlı yaklaşan kuramın etkileşimsel kuram olduğu söylenebilir. Bu kurama göre dil ediniminin ana eksenini oluşturan tek unsur, çocuk değildir. Bunun da ötesinde kültürel, sosyal, biyolojik ve pedagojik etkenler de dil edinimine etki eden unsurlardır. Doğuştancılık ve davranışsal kuramlarını bir araya getirme çabasından dolayı bu kuram, senkretik kuram olarak da adlandırılır.

Etkileşimsel kurama göre çocuk doğuştan edindiği yetilerle sonrasında çevreden aldığı verileri eşleştirerek dil edinimini gerçekleştirir. Yine bu kurama göre dil edinimi, içsel ve dışsal etkenler arasında meydana gelen etkileşim yoluyla gerçekleşir. İçsel etkenlerle kastedilen,

doğuşancılık kuramının dil ediniminde temel kabul ettiği doğuştan gelen yetiler; dışsal etkenlerle kastedilen ise çevresel ve davranışsal kuramların dil ediniminde ana eksen kabul ettikleri çevre, taklit ve pekiştirme unsurlarıdır. Bu bağlamda bu kuramın, önceki kuramları da bir nebze kapsayacak şekilde daha kapsamlı olduğu söylenebilir.

Bu kurama göre kişi dili, toplumsal ilişkileri sağlayan temel araç olarak kullanır (Rodgers-Richards 2001: 21). Ayrıca bu kurama göre kişi dil aracılığıyla kendisini kuşatan çevreye, olaylara, bilgilere ve durumlara kendisine göre anlamlar yükler. Kişinin bu anlam verme faaliyeti ise dilsel etkileşim yoluyla sağlanır (Brown 2000: 91).

2.5. Yapısalcı kuram

Yapısalcı kuramın dil edinimi konusundaki temel dayanak noktası, kişinin dil edinimini çeşitli deneyimler yoluyla kazandığı bilişsel deneyimler yoluyla gerçekleştirdiği düşüncesidir. Bu kurama göre dil edinimi, kişinin duydukları ve bunları tekrar etmesi yoluyla gerçekleşmez. Aksine dil edinimi, kişinin bireysel ve içsel deneyimleri yoluyla gerçekleşir. Yapısalcı kuramın en önde gelen temsilcilerinden biri Jean Piaget'tir.

Piaget, bilgilerin düzenli ve içsel yapılar olduğunu ve bu yapıların, olaylarla ve diğer bilgilerle etkileşimi belirleyen kurallar olduğunu ifade eder. Buna ek olarak Piaget, içsel ve düzenli bilgiler olan bu yapılar yoluyla ve bireysel deneyimlere dayanarak bilişsel gelişimin sağlandığını ifade eder. Ayrıca bilişsel gelişimin sağlanmasında insanın kendi doğasına uyum sağlaması, kendisiyle ve içinde yaşadığı çevre arasında içsel denge sağlaması da Piaget tarafından vurgulanan hususlardan biridir. Yine bu kurama göre dil edinimi, herhangi bir aşamada durmaksızın, sürekli olarak devam eden yapısalcı ve yaratıcı bir süreç olup fiziksel ve düşünsel aktiviteler gibi birbirini izleyen aşamalardan ibarettir (Ferâ' 2014: 164).

Yapısalcı kuramın öğrenci merkezli eğitim modelinde kullanılabileceği düşünülmektedir.¹ Kaynaklarda var olan bilgiler, çoğu zaman işlenmemiş, ham bilgilerdir. Öğrenci merkezli eğitim modelinde ise öğretmen, bu ham bilgileri öğrenciye yükleyen aktarıcıdan ziyade, bilgileri işleyerek öğrencilerin onlara ulaşmasını sağlayan bir rehberdir. Dil ediniminde bireysel deneyimlerin önemli bir işleve sahip olduğunu düşünen yapısalcı kuramın, eğitimde öğrenci deneyimlerini merkeze yerleştiren öğrenci merkezli eğitim modeliyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Yapısalcı kuramda düşünme, anlama, muhakeme ve bilgiyi işleme yetileri büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte önceden edinilen temel beceriler de ihmal edilmemektedir. Öğrenme ortamında uygulanacak öğretme/öğrenme yönteminin belirlenmesinde, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi büyük bir etki ve öneme sahiptir. Bundan dolayı, yapısalcı kurama göre şekillenen öğrenme modellerinde öğreticinin, bilgi oluşturma (knowledge construction) sürecinin öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve ilgilerine göre farklı olabileceğini göz önünde bulundurması gerekir. (Âyış 2007: 24).

Yapısalcı kurama göre anlama ve algılama süreci, bilginin değiştirildiği ve kullanıldığı uyarlanabilir bir süreçtir. Bu doğrultuda öğrencinin aktif rolünün önemine ve eğitim

¹ Farklı programların etkisi için bkz. (Allahverdi 2016: 35-44).

sürecindeki etkinliğine odaklanır. Psikoloji bilimi, eğitimde yapısalcı kuramı üç alan üzerinden ele almıştır: Eğitime ve öğrencinin önceki bilgi ve düşüncelerine dayanan ve onları değiştirmeye çalışan bilişsel psikoloji, öğrencinin tahmin etme yeteneğinin yaşına ve bilişsel gelişimine bağlı olarak değiştiği gelişim psikolojisi, eğitilmiş bireylerin bilgi ve deneyimlerini birbirleriyle paylaşımlarının eğitimin gerçekleşmesine ve gelişimine katkı sunduğunu ileri süren sosyal psikoloji. Bu noktada öğrencinin düşünce aracı olan dilin, sosyal deneyimini geliştirme kapısı olduğu da söylenebilir. (Âyiş 2007: 60)

Özet olarak yapısalcı kurama göre dil edinimi, çocuğun edinebileceği ve daha sonra aşama aşama geliştirip düşüncelerini oluşturabileceği ve onları ifade edebileceği ilk bilgilerin neticesidir. Yapısalcı kuramda birey, ham bilgileri alıp depolayan taraf olmaktan öte, bilgileri işleyip yeniden yapılandıran taraftır. Bu da dil ediniminde çocuğun aktif bir rol üstlendiğini ifade ediyor.

2.6 Bilişsel kuram

20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan en önemli dil edinim kuramlarından biri de bilişsel kuramdır. Dil ediniminde kavrama düzeyi ve sosyal yön, bilişsel kuramın üzerinde durduğu en önemli noktaları temsil eder.

Bilişsel kuramın en önemli temsilcilerinden biri Noam Chomsky'dir. Chomsky'ye göre her birey doğuştan dil edinme yetilerine sahiptir. Birey, doğuştan gelen bu bilişsel yetilerle dil kurallarını keşfeder. Bilişsel kurama göre dil ediniminin ne şekilde gerçekleştiğinin gözlemlenmesi sürecinde sadece gözlemlenebilir davranışların değil, aynı zamanda doğuştan gelen bilişsel özelliklerin de göz önünde bulundurulması gerekir (Güvendir-Yıldız 2014: 10).

Bilişsel kurama göre dil ediniminde bireyin pasif bir rolü bulunmamaktadır. Aksine birey, dil edinimi sürecinde aktif bir role sahip olup dilsel kurallara dair varsayımlar üretir (Celce-Murcia 1991: 85). Yine bu kurama göre çocuk, dil edinimi sürecine özellikle görme ve duyma olmak üzere duyu organlarını kullanarak aktif bir şekilde katılır. Çocuk, duyu organları yoluyla duyumsadıklarını ve daha sonra algıladıklarını, dil ediniminde bilişsel veri olarak kullanır (Katâmî 2012: 187).

Bilişsel kuramın üzerinde en fazla durduğu husus, dil ediniminde çevrenin çok fazla etkiye sahip olmamasıdır. Bu kurama göre çocuklar, aynı yaşlarda dil edinmeye başlar. Bu durum da çocukların hemen hemen aynı yaşlarda yürümeye başlaması gibidir (Ellis 1997: 66).

Bilişsel kuramı diğer kuramlardan ayıran en belirgin husus, dilsel yeterlilik ile dili kullanma, konuşma olgularını birbirinden ayırmasıdır. Bu kurama göre dili kullanma veya konuşma eylemi, dilsel kazanım oluşmadan önce de taklit yoluyla gerçekleşebilir. Dilsel yeterlilik ise ancak içsel düzenlemelere dayanır. Ayrıca bu içsel düzenlemeler, çocuğun çevresiyle olan etkileşimi yoluyla tekrar eden ve yenilenen bir işlemdir (Hassânî 2009: 96).

Kuramların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi

Bu araştırmada ele alınan kuramların, daha çok birinci dil veya ana dil edinimi ile ilgili ön plana çıkan görüşleri ele alınmıştır. Bu görüşlerin ikinci dil ediniminden tamamen bağımsız olduğu düşünülemez. Bu doğrultuda araştırmada bahsi geçen dil edinimi kuramlarından

yabancı dil eğitiminde de yararlanılabileceği kanaatindeyiz. Yabancı dil eğitiminde öğrenme modelleri oluşturulmasında, dil edinimi kuramlarının varsayımlarından yararlanılmasının, eğitimin niteliğine olumlu katkı sunabileceğini düşünmekteyiz.

Dil edinimi kuramlarından doğuştancılık kuramının dayanak noktası, her bireyin doğuştan dil edinme kabiliyetine sahip olduğu düşüncesidir. Bu kurama göre dil ediniminde en önemli husus, bireyin doğuştan sahip olduğu dil edinme/öğrenme yeteneğidir. Çevrenin etkisi ise çok sınırlıdır. Buna karşılık, çevresel kuramın dil ediniminde merkeze aldığı unsur, çevre faktörüdür. Çevresel kurama göre bireyin dil edinme niteliğini şekillendiren unsur, çevredir. Doğuştancılık kuramının çevresel etkenleri neredeyse görmezden gelmesinin, var olan bulgu ve sonuçlarla uyuşmadığı görülmektedir. Öyle ki doğuştancılık kuramı, farklı sosyokültürel çevrelerde yetişen bireylerin dil edinme niteliklerinin farklı olmasının nedenini açıklayamamaktadır. Eğitimli ve kitap okuyan ebeveynlerin çocukları ile düşük eğitim düzeyine sahip ve kitap okuma alışkanlığı olmayan ebeveynlerin çocuklarının dil edinme nitelikleri farklı olabilmektedir. Hatta bu farklılık, sözcük dağarcıklarında da kendisini göstermektedir. Öte taraftan çevresel kuram, aynı aile ortamında yetişen iki kardeşin, dil edinme niteliklerinin farklı olmasının nedenini açıklayamamaktadır. Her iki kuramda da bireylerin ilgi ve yönelimlerinin göz ardı edildiği görülmektedir.

Dil edinimini taklit ve tekrar kavramlarıyla açıklamaya çalışan davranışsal kuram ise, dil ediniminin doğuştan gelen yetilerle gerçekleştiğini ifade eden doğuştancılık kavramından uzaktır. Taklit eyleminin gerçekleşmesinin doğal olarak bir çevreye gereksinim duyması ise davranışsal kuram ile çevresel kuram arasında ortak veya benzer bir yönün olduğunu gösterir. Davranışsal kuramın, dil edinimini salt fizyolojik bir olgu gibi ele almasının, dil ediniminde yönlendirme unsurunu göz ardı etmesinin yabancı dil öğretiminde etkili öğrenme modelleri oluşturulmasına çok fazla katkı sunamayacağı kanaatindeyiz.

Etkileşimsel kuramın ise konuya önceki üç kurama göre daha kapsamlı yaklaştığı söylenebilir. Zira etkileşimsel kuramda dil edinimi, doğuştan gelen yetiler ve çevresel etkenlerin birlikte ele alınmasıyla açıklanabilir. Bu kuramda eksik olduğunu düşündüğümüz husus ise, bu kuramın dili, toplumsal ilişkiler için bir nevi araç olarak görmesidir. Oysa dilin, toplumsal ilişkilerin gerçekleştirilmesi görevini yerine getirmekten daha derin ve daha karmaşık boyutları söz konusudur.

Yapısalcı kuram, dil ediniminin taklit ve tekrar yoluyla gerçekleştiğini ileri süren davranışsal kuramın bu tezine karşı çıkar. Aksine, dil ediniminin bireysel ve içsel deneyimlerle gerçekleştiğini ileri sürer. İlk bakışta her iki kuramın da dil ediniminde bireyi merkeze aldığı düşünülebilir. Oysa davranışsal kuramın ileri sürdüğü taklit ve tekrar olgusu, insanı diğer canlılardan ayıran bilişsel eylemler olmaksızın da gerçekleşebilir. Dil edinimi, ağaca tırmanıp elma koparma eyleminden daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla taklit ve tekrar kavramlarıyla sınırları daraltılamayacak kadar geniş boyutlu bir süreçtir. 20. yüzyılın sonlarına doğru, eğitimde davranışsal kuramın çok fazla kabul görmediği bunun yerine öğrenci merkezli eğitim anlayışının benimsendiği göz önüne alındığında, yabancı dil öğretiminde de yapısalcı kuramın davranışsal kuramdan daha etkili olduğunu düşünmekteyiz.

Bilişsel kuram, tıpkı doğuştancılık kuramı gibi bireyin, doğuştan dil edinimi yetilerine sahip olduğunu düşür; fakat bu kuramı doğuştancılık kuramından ayıran husus, dilsel yeterlilik ile dili kullanma olgularını birbirinden ayırmasıdır. Bilişsel kurama göre her birey, potansiyel olarak dil edinimi kabiliyetine sahiptir, fakat bu potansiyel herkeste aynı şekilde hayat bulmaz. Öte taraftan bilişsel kuramın dil ediniminde bireyin aktif role sahip olduğunu ileri sürmesi, bu kuram ile yapısalcı kuram arasındaki benzer noktayı yansıtmaktadır. Bilişsel kuramın vurgu yaptığı hususlardan biri de dil ediniminde çevrenin önemli bir etkisinin olmamasıdır. Bu yönüyle bilişsel kuram, çevresel kuramdan tamamen ayrılmaktadır.

Sonuç

Dil edinimi konusu, eski Yunandan beri filozofların ve dilbilimcilerin üzerinde önemle durdukları konulardan biri olmuştur. Dil edinimi konusuyla ilgilenen her bir filozof ve dilbilimci, farklı bakış açılarından hareketle bu konuda farklı görüşler ileri sürmüştür. Filozof ve bilim adamlarının dil ile ilgili benimsediği ve ortaya attığı görüşler, dil edinimi ile ilgili farklı kuramların temelini oluşturmıştır. Dil bilimi alanında önemli bir yer edinen ve çalışmamızın da konusunu teşkil eden kuramlar, doğuştancılık, çevresel, davranışsal, etkileşimsel, yapısalcı ve bilişsel kuramlardır.

Doğuştancılık kuramının en önde gelen simalarından biri Chomsky'dir. Doğuştancılık kuramının temellerini Yunan filozof Platon'a dayandıran görüşler de söz konusudur. Doğuştancılık kuramı, dilbilimi alanında araştırma yapanların ilgisini çeken kuramların başında gelmektedir. Bu kurama göre çocuk, dil edinme yetileriyle dünyaya gelir ve doğuştan edindiği bu yetilerle dil edinir ve edindiği dili geliştirir.

Temellerini Piaget ve Vygotsky'nin görüşlerinin oluşturduğu çevresel kurama göre ise dil ediniminde en önemli rolü yerine getiren unsur, çevre etkenidir. Çevresel kurama göre, çocuğu çevreleyen sosyokültürel ortam, çocuğun edindiği dilin niteliğini belirleyen en başat etkindir.

Watson ve Skinner'in görüşlerinin önemli bir yere sahip olduğu davranışsal kuram, dil ediniminde ana eksene uyaran ve tepki unsurlarını yerleştirmiştir. Davranışsal kurama göre dil edinimi, taklit ve pekiştirme yoluyla gerçekleşir. Bu yönüyle davranışsal kuramın doğuştancılık kuramından tamamen farklı olduğu görülmektedir.

Etkileşimsel kuramın ise doğuştancılık, çevresel ve davranışsal kuramları bir potada birleştiren bir kuram olduğu söylenebilir. Öyle ki bu kurama göre dil edinimi, çocuğun doğuştan sahip olduğu yetilerle çevreyle iletişim kurması neticesinde gerçekleşir. Çevreyle kurulan etkileşimde de doğal olarak taklit eylemi gerçekleşir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden bir diğer kuram ise yapısalcı kuramdır. Yapısalcı kuramın en önde gelen ismi Piaget'tir. Piaget'in dil edinimi ile ilgili görüşlerinin oluşmasında Aristo'nun görüşlerinin etkili olduğu söylenir. Bu kurama göre dil edinimi, belli aşamalardan geçerek gerçekleşir. Dil ediniminin taklit yoluyla gerçekleştiği düşüncesine karşı çıkan bu kurama göre, dil ediniminde en önemli unsur, çocuğun içsel ve bireysel deneyimleridir. Çocuk bu deneyimlerle, dilsel yetisini destekler ve güçlendirir ve düşüncelerini ifade edebilecek yetkinliğe ulaşır.

Dil edinimi konusunda en geç ortaya çıkan kuram ise bilişsel kuramdır. Bilişsel kuramın ortaya çıkması 20. yüzyılın başlarını bulmaktadır. Dil edinimini felsefi düzlemde en fazla ele alan kuramın bilişsel kuram olduğu söylenebilir. Öyle ki bu kuramda dilsel yeterlilik ile dili kullanma eyleminin birbirinden ayrıldığını görmekteyiz. Dilsel yeterlilikte temel noktayı çevre unsuru, dili kullanmada ise temel noktayı taklit unsuru oluşturmaktadır.

Yapılan araştırmalardan sonra bu çalışma, dil edinimi konusunda bahsi geçen kuramların aşamalılık ilkesine göre bir arada değerlendirilmesinin uygun olduğunu düşünmektedir. Değerlendirmelerimize göre çocuk, dil edinimini gerçekleştirebilecek fizyolojik ve bilişsel yetilerle dünyaya gelir. Daha sonra çevresinden duyduklarını taklit ederek zihinsel ve dilsel bir dağarcık oluşturur. Bu noktada çevre, çocuğun dilsel edinimini hızlandıran veya yavaşlatan veyahut dilsel edinimin niteliğine etki eden unsur olur. Daha sonra ise özellikle karmaşık dilsel yapıların edinimine etki eden, yöntem ve program konusu gündeme gelir. Doğru yöntem ve programla, çocuğun bilişsel yapısına uygun bir şekilde dil edinimi süreci desteklenmiş olur.

Etik Beyan

Yazar beyanına göre, “Dil Ediniminde Öne Çıkan Kuramlar: Analitik Yaklaşım” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TR Dizin ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Kaynakça

- Abdusselam, Halid (2012). *Devru'l-luğati'l-umm fi te'allumi'l-luğati'l-'arabiyyeti'l-fushâ*. Doktora Tezi, Cezayir: Câmi'atu Ferhât 'Abbâs Setîf.
- Âyiş, Mahmud (2007). *En-Nazariyya el-bennâiyye ve istrâtîciyyât tedris el-'ulûm*. Amman: Dâru's-Şurûk.
- Kasım, Ahmed-Ensâ, Muhammed (2000). *Mukaddime fi saykûlûciyyeti'l-luğa*. Kahire: Merkezu'l-İskenderiyye li'l-Kitâb.
- Aksan, Doğan (2015). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Allahverdi, Fatima Zehra (2016). “The impact of school type”. *European Journal of Educational Studies*, 8 (1): 35-44.
- Behensâvî, Hüsam (t.y.) *'İlmu'l-luğati'n-nefsî ve iktisâbu'l-luğa*. Sayda: Mektebetu'l-Ğazâlî.
- Brown, H. Douglas (2000). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. New York: Pearson Education.
- Cameron, Lynne (2001). *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Celce-Murcia, Marianne (1991). *Teaching English as a Second or Foreign Language*. USA: Heinle & Heinle Publishing.

- Chomsky, Noam (1990). *el-Luğa ve muşkilâtu'l-ma'rife*. çev. Hamza el-Mezînî. Kasablanka: Dâru Tûbkâl.
- Demirci, Kerim (2010). “Davranışsal Dil Bilimine Kısa Bir Bakış: L. Bloomfield ve B. F. Skinner Yaklaşımları”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 56 (2008/1): 63-70.
- Descartes, René (1985). *Makâl 'an el-menhec*. Kahire: el-Hey'etu'l-Mısriyye li'l-Kitâb.
- Daoud, Fatima (2012). “The concept of the sentence of a descriptive theory and functional perspective”. *Şarkiyat Mecmuası*, 21: 1-21.
- Ellis, Rod (1997). *Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Ferâ', Saîd (2014) “et-Tıfl ve iktisâbu'l-luğa beyne'l-binâiyye ve't-tevlidiyye”. *Mecelletu Ruâ Terbeviyye*, 44-45: 163-171.
- Ferdinand de Saussure (t.y.) *Cours de linguistique generale*. Bağdat: Dâru'l-Âfâk.
- Güvendir, Emre-Yıldız, Işıl Gamze (2014). *Dil Edinimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ğalafân, Mustafa (t.y.) *el-Lisâniyyât et-tevlidiyye mefâhîm ve emsile*. Ürdün: 'Alemlü'l-Kutubi'l-Hadîse.
- Hassânî, Ahmed (2009). *Dirâsât fî'l-lisâniyyâtî't-tatbikiyye: Haklu ta'lîmi'l-luğât*. Cezayir: Dîvânü'l-Matbû'âtî'l-Câmi'iyye.
- Hûlî, Muhammed Ali (2002). *el-Hayâtu ma'a luğateyn: es-Sünâi'yyetu'l-Luğaviyye*. Amman: Dâru'l-Felâh.
- İbn Cinnî, Ebû'l-Feth Osmân (t.y.) *el-Hasâis*. Kahire: el-Hey'etu'l-Mısriyye'l-'Âmme li'l-Kitâb.
- İbn Manzûr, Cemâluddin Muhammed b. Mukerrem (1993). “Leğâ”. *Lisânu'l-'Arab*. Beyrut: Dâru Sâdir.
- İsmail, Salah (2017). *Felsefetu'l-luğa*. Kahire: ed-Dâru'l-Mısriyye el-Lubnâniyye.
- Katâmî, Yusuf (2012). *Numuvvu't-tıfl el-ma'rifî ve'l-luğavî*. 'Amman: el-Ehliyye li'n-Neşr ve't-Tevzî'.
- Katâmî, Yusuf (2012). *Numuvvu't-tıfl el-ma'rifî ve'l-luğavî*. Amman: el-Ehliyye li'n-Neşr ve't-Tevzî'.
- Lightbown, Pasty M.-Spada, Nina (2013). *How Languages are Learned*. Oxford: Oxford University Press.
- Quine, Willard Van Orman (1960). *Word and Object*. Massachusetts: The Massachusetts Institute of Technology.
- Quine, Willard Van Orman (1970). “Philosophical Progress in Language Theory”. *Metaphilosophy* 1(1): 2-19.
- Rodgers, Theodore S.-Richards, Jack C. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Sâbit, Târık (2012). *el-İktisâbu'l-luğavî ve kadâyâhu 'inde İbn Haldûn*. Kuliyetu'l-Âdâb fî Câmî'ati'n-Necâhi'l-Vataniyye.
- Mansûr, Seyyid Ahmed (1982). *'İlmu'l-luğati'n-nefsî*. el-Memleketu'l-'Arabiyyetu's-Su'ûdiyye: Câmî'atu'l-Melik Su'ûd.